

aan
die
van
werd
elng
laat
ge
veel
er
niet
zine
erde,
nde-
bake-
arom
ge
aan-
en
voor-
ver-
vol-
atref-
den
p. De
hulp-
eeren,
lingen
veger
schrij-
hatten
criaal.
merk
er is
span-
onder-
taande
zele te
comité
an het
stand
ezent,
vertal-
d werd
ghheid
d klas-
sische
oor-
nu, bij
bleken
overal
steveld
gebruik
critiek
is veel
in door
nderin-
hebben
at voor
armede
n den
Hort,
lks van
elopen
ontdeke-
yrische
nmoge-
s reeds
ntresul-
Nieuw
poging
ardige.
besliste
huk van
Wester-
resultaat
n zeker
n weer
niets om
dat er
is om
angenot-
at, door
n onbe-
geveven,
vooruit-
k. Maar
wat tijd
sties uit
sten wil
zija van
van het
e vorm-
stref, is
derwerp
ekingen.
staal ge-
n littera-
n onder-
eijkende
es. Door
punt in
zoodat
valt op
ricksch,
moet met
e dagen.
n Testa-
n ach-
van zeer
udie van
natuurlijk
van het
in zeer
herzien
ft ze toch
llen haar
er nog
n noodig
fen, voor
daarover
p. Uit dit
arom de
teeds en
e binnen
e zou sijn
p.
van wat
uistel.
voor een
er weer
ene vraag
ing, niet
een tijds-
og is aan-

gegeven, zouden we er nadruk op willen leggen, dat onder geen omstandigheid een herziening worde ondernomen, die een onvolvoud op oppervlakkig karakter draagt. Welken weg men ook moge inslaan, in elk geval moet de verbetering van den tekst, beide van Oud en Nieuw Testament, geschieden naar de volle maat van het licht en de kennis, die we hebben. Op deze wijze gelooven we, dat de meest duurzame resultaten kunnen worden bereikt en de meeste kans bestaat, dat de plaats, die de Bijbel in de liefde van de Engelsch-sprekende volkeren heeft ingenomen, zal bestendigd blijven.

Uit dit stuk kan tevens blijken, hoeveel waarde te hechten is aan de wetenschappelijke waarde van de zoogenaamde Leidse vertaling, waarvan in moderne kringen zoo hoog wordt opgegeven.

Leestafel.

H. S. S. KUYPER. BRIEVEN UIT DE BERGEN. La Rivière en Voorhoeve. — Zwolle.
Dit nieuwe boek van M^r. KUYPER bevat Brieven uit Zwitserland, Brieven uit Partenkirchen en Brieven uit Meran.
De laatste doen wat zonderling, want, terwijl de schrijver daar begint met de vriendelijke minooilgig: „Wilt ge nog eens met mij op reis gaan?“ en als reisprogramma voorstelt: „Merano-Bologna-Rome-Florence-Venetie-Verona-Milaan — en dan dwaas door Zwitserland en over Brussel weer naar huis!“ — eindigt zij die brieven en daarmee haar boek met de mededeling, dat wij morgen van Meran, over Bolongne, naar Romk vertrekken.
"A NACHRIJFT geeft echter inlichting: „Brieven uit de Berge“ zijn zeer omgewerkte herdrukken uit „Timotheus“, „Brieven uit Meran“ verschenen als inleiding tot „Brieven uit Italië“. Maar ook zoo begrijp ik nog niet recht, waarom die „Brieven uit Meran“ in dit boek zijn opgenomen; waarom reeds hier de „Inleiding“ onderdak is gebracht tot een boek, dat wij nog te wachten hebben. Zonder die Inleiding tot „Brieven uit Italië“, was de omvang van „Brieven uit de Berge“ — 237 pagina's — groot genoeg geweest en, laat mij er terstond aan toevoegen, ook de inhoud belangrijk genoeg.
En zullen DE BRIEVEN UIT ITALIË nu zonder Inleiding verschijnen?
Mee daarom zal ik mij dan ook ditmaal bepalen tot de bespreking van „Brieven uit Zwitserland“ en „Brieven uit Partenkirchen“ en met die van de „Brieven uit Meran“ wachten tot M^r. KUYPER haar BRIEVEN UIT ITALIË in 't licht zal hebben gegeven.

Ik heb die Brieven uit Zwitserland en uit Partenkirchen — dat dit „uit“ niet geheel juist is en eigenlijk „over“ moet wazzen, is weer zoo'n schoolmeesterachtige aanmerking die je als recensent, minder uit neiging, dan wel uit plichtbesef, ten beste geeft — met genoegen gelezen, al was het ook niet met zooveel genoegen als indertijd EEN HALF JAAR IN AMERIKA.
Met beminlijke openhartigheid liet M^r. KUYPER op 'n overigens wel gelaten pagina vlak achter het titelblad, afdrukken:

„Dese reisbrieven“ bedoelen niets meer te zijn dan eenvoudige brieven voor eenvoudige menschen.
De Schrijfter.
's-Gravenhage, Juli 1912.
Zoo willen en zoo moeten zij dan ook beoordeeld.
Heeft M^r. KUYPER zich bij het schrijven van haar BRIEVEN UIT DE BERGEN, de „Zwitserse brieven“ van FRANCIS RIDLEY HAVERAL ten voorbeeld gesteld?
De mogelijkheid bestaat.
Zij is de verdienstelijke vertaalster der biographie, die MARIA HAVERAL van haar eigen zuster gaf en ook, blijkens vele citaten, met de „Zwitserse brieven“ der Engelsche schrijfster bekend.
Hoe het zij, evenals in die reischrijving wordt men ook in dese telkens getroffen door uitingen van schoonheidsontroering en van religieus gevoel.
BRIEVEN UIT DE BERGEN is een prettig geschreven boek.
De toon is zoo echt-gemoedelijk.
Mee oordeel.
M^r. KUYPER schreef het blijkbaar voor menschen, die nog dooit in Zwitserland of in DEERIEN te Partenkirchen geweest zijn.
Als zij van het „heerlijke“ en „beelderige“ wat daar te zien is, verteld heeft, eindigt ze, in het laatste hoofdstuk over Partenkirchen, aldus:
„En aan dit punt toegekomen“ — haar terugkomst in het vaderland en de gezellige uurtjes van „vertellen van de reis en laten zien van photographieën en prentbriefkaarten“ — leg ik de pen neder. Mijna taak is afgedaan. Toch hoop ik, dat hij nog even naar mij zult willen luisteren, als ik u vriendelijke dank zeg voor de welwillendheid, waarmee hij mij hebt aangehoord. En wanneer ik — naar oud-Hollandsch gebruik — met een wensch zou moeten eindigen, zou het dese zijn, dat onder mijn lezers en lezeressen velen mogen zijn, wien God vroeger of later eens het voorrecht scoont, zelf in de schoonheid en heerlijkheid van het leven der bergen te genieten! (p. 237).
„En dan, die goemoedige genstelling, tevens een aanmoediging, dat „t er zoo duur niet is.“ De waarheid is, dat men in Zwitserland heel duur reizen kan, als men wil. Maar het is even waar, dat men in Zwitserland goedkoop kan reizen, als men wil. En dat de prijzen er voor wie de goede adressen weet te kiezen, niet hoog sijn, dan b.v. in Duitischland of België. Voor vijf en zes francs kan men per dag in sindelijke, mooi gelegen hotels, eenvoudig maar goed pension bekomen.“ (p. 81).

Dan, de gemoedelijke toon is niet de eenige deugd van dit boek.
De schrijfter verhaalt er in van haar reis door Zwitserland met „n achten.“ iets wat „omdat men dan juist een spoorwegs coupé of twee rijtuigen vult, of juist een gezellige tafel in hotel of restaurant vormt, zoodat men voortdurend in een gezellig „onder „ons“ blijft“, — al een bijzonder gezelligen vorm van reizen“ vindt, en zij verhaalt er ook in van haar tochtjes van uit Partenkirchen, waar zij drie weken bij een Hollandse familie logeerde.
Nu wat zij dan gezien heeft van de bergen en de watervallen, de bosschen en de meren,

de steden en de dorpen; van de Zwitsersche koelen en de Zwitsersche herders, van BARTEN den gids, van het dansen der Beiersche Schuuplatlers; van de schilderen in de ALTE en NIEUW-PINAKOTHEEK te MÜNCHEN, daarvan vertelt zij dan zoo heel eenvoudig weg. Wel niet zóó, dat je het nu ook zelf ziet, zoo als je dat hebben kunt bij 'n schildestuk of bij 'n stukje artistiek proza. Maar toch zóó, dat je uit haar vertellen heel duidelijk merkt, dat zij het mooi heeft gevonden. Het is dese sobere, kunstloze uiting van schoonheidsontroering, die maakt, dat van het boek op eenvoudige menschen een niet geringe bekooring sal uit gaan.

Daarbij komt nog iets, wat ik het boek, met het oog op de lezers waarvoor het bestemd is, als een deugd aanreken.
Het is zoo stichtelijk.
De menschen aan wie de schrijfter, bij het maken van haar boek, blijkbaar vooral heeft gedacht sijn de eenvoudigen onder haar Geleefsgenooten en die zullen zeker met welgevallen de stichtelijke beschouwingen lezen, die zij telkens door haar reisverhaal wist heen te vlechten.

Ook hier weer 'n enkel citaat tot staving van dit mijne, in tweemaal opsicht, waarderend oordeel.
Op p. 97 der „Brieven uit Zwitserland“ sijn wij met M^r. KUYPER in MÜRREN.

„En nu een penseel, om dat uitsicht te schilderen, een pen om die heerlijkheden recht te doen wederervaren! We sijn allen stil en zien rond. . . . We staan als in een reusachtig panorama, en kunnen het uitsicht rondom ons slechts stukgewijze genieten. Onder ons de diepe afgrond van het dal waar Lauterbrunnen in verscholen ligt. Vóór en om ons aan de overzijde van het dal, de gansche sneeuwgekretoende keten van het Berner Oberland.“
Is dit niet sober, en is dat „We sijn allen stil en zien rond“, niet 'n heel eenvoudige uiting van schoonheidsontroering? Wat de schrijfter dít ontroerde niet ge nu wel niet, zoodaals ge het wellicht zoudt zien als zij het voor u uitbeeld had met penseel en pen. Ziet gij niet, ook als zij dan voortgaat „overal steken in allerlei ontzaglijke vormen, de trotsche, witte koppen omhoog en inschen de koppen dalen ruwe, blauwe gletschers omslaan“. En ook zal u de analogie, de overeenkomst met „een werelderfde, opgewiept door geweldige orkanen, plotseling bevroren, en het doonderend geraas eenklaps tot zwijgen gebracht“, — omdat ge zo iets het voor u nu uit uw leven gezien en gehoord hebt, — de zaak wel niet aanschuwwelijker maken. Maar daar is het met dit boek ook niet om te doen. Het wil u spreken van het machtig lastgevoel dat zich bij sijn maakster verbond aan de gewaarwording der bergen, om u dus zelf naar zulk een genieting te doen verlangen; en is haast dít niet uitstekend geluk?

En nu, wat het stichtelijke van dit boek betreft, alleen dít woord, naar aanleiding van de Zwitsersche bergen. „En toch. . . zij dragen den vloek om orenwillig.“
De schrijfter herinnert u hier aan wat de Bijbel zegt omtrent „het aardrijk om onsenwil gevloekt“, aan wat Paulus zegt omtrent „het ontuchtige scepel“ en verbindt daar dan een reeks van christelijke denkbeelden aan.

En ten slotte heb ik van dit boek nog iets goeds te zeggen.
Het is zoo'n leerzaam boek.
De geschied schrijfter doceert gaarne en het ontbrekt haar daarbij allerminst aan didaktische bekwaamheid.
Zij doet het eerste en toont het laatste ook in dít haar werk.
Tal van aardrijkskundige, zoodaals over de Gletschers en de Zwitsersche meren; van historische, zoodaals over ERASMUS en de Zwitsersche hervormers; van letterkundige wetenswaardigheden, zoodaals over de Tánhauser-legende, deelt zij hier uit den schat van haar veelzijdige kennis mee. Ook is zij, in BRIEVEN UIT DE BERGEN evenals in haar VACANTIE IN ENGLAND vol bewonderingsuiting over onze oude schiedschool. En bij dít alles krijgt ge dan nog haar reformatorische ideeën over onzen gereformeerden eredienst; hier in dat hoofdstuk waarin zij vertelt van dien Zondagmorgen toen zij, in Partenkirchen, een door niemand minder dan STÖCKER geleiden dienst bijwoonde. Ook mag ik niet verzuimen te vermelden, dat zij in dese reisbrieven behartigingswaardige wenken voor de beoefening der bergsport geeft.
Kortom, BRIEVEN UIT DE BERGEN dat mij ook nu weer gelegenheid gaf de combinatiegave van M^r. KUYPER te bewonderen, — als zij, het, om iets te noemen, over ARNOLD van WINKELRIED heeft, verbindt zij daarmee „den vreesselijken strijd, dien onze broeders in Zuid Afrika streden tegen hun onderdrukkers“ en schrijft daar dan aaderhalve bladzijde, van warm medegevoel getuigend, over vol — dunkt mij een, voor de lezers, die de schrijfter zich wensch, deugdlijk en hoogst geschikt boek.
Dit is nu net 'n boek om cadeau te geven op de aanstaande feesten.
'n Boek om voor te lezen in den huiselijken kring en dat dan, onder meer, den wensch zal doen opkomen om „vroeg of laat zelf van de schoonheid en heerlijkheid van het leven der bergen te genieten“.

Es mocht die wensch eens worden vervuld, dan vergete men vooral niet BRIEVEN UIT DE BERGEN in sijn reisboekje te pakken; men zal er in de bergen niet weinig aan hebben.
Maar ook aan hen, die al eens in de bergen sijn geweest, kan ik de lesing aanbevelen. Het sal hun herinneringen verlevendigen en wellicht ook veel wat zij hadden overzien, aanvullen. Het zal hen wellicht ook aan (veel) waaraan zij, bij wat zij zeggen, zoo niet dachten, doen denken.
G.

Uit de Pers.

In de *Waarheidsvriend* geeft een medewerker, wiens naam niet genoemd wordt, maar die zoo uitstekend het sward weet te hanteeren, dat hij in dít ridderlijk toonrool heusch niet bevreesd behoort te wesen sijn visier op te lichten, een uitnemende, op kalmen toon gevoerde, met tal van citaten gedocumenteerde weerlegging van de door en door onjuiste voorstellingen, die De Lingbeek op de Leuwarder vergadering der Confessionele van het streven der „Neo-Calvinisten“ gaf.
Eerst deed hij dat ten opzichte van de beschouwing, die de Neo-Calvinisten van de *Kerk* hebben. In een volgend artikel werd gehandeld over de beschouwing der Neo-Calvinisten van den Staat. Dit artikel nemen we ditmaal over, om een volgend maal het slot-artikel te geven:
Ook hier maakt De Lingbeek zich schuldig aan een foutief weergeven van de gedachten zijner tegen-

standers. De Vaderen wilden — aldus schrijft hij in *De Geref. Kerk* van 9 Mei 1912 — blijkens art. 36 der Ned. Geloofsbelijdenis, dat de natie als een Christelijke natie zou worden erkend en dat de overheid deze Christelijke overheid zou sijn.
Dat willen de Gereformeerde (let op de aanhalingstekens!) sijn Dr. Kuyper niet. Zij willen een natie en een overheid, die als zodanig *neutraal* sijn en niet aan het gezag van God en Zijn Woord sijn gebonden. Terwijl dan de Christenen geroepen sijn om door hun meederde van stemmen zich van het gezag over de natie meester te maken.
Met andere woorden: niet een Christelijke natie, die zich aan het gezag van God en Zijn Woord onderwerpt, maar een neutrale natie, waarover de Christen tracht de heerschappij te verkrijgen.

In *De Geref. Kerk* van 12 Sept. 1912 wordt hij tegen een predikant der Gereformeerde Kerkene aan (wederom de aanhalingstekens!) Uw ideaal is een neutrale of Heidensche Staat, met neutrale, dat is Heidensche Staatsinstellingen, Scholen etc.; en in dien neutrale Staat eenige Christelijke Kerken, wien leden al die neutrale instellingen in stand helpen houden, maar niet gebruiken, en er hun eigen instellingen naast plaatsen.
Het kan geen kwaad daarnaast eens te leggen, wat de grootmeester van het Neo-Calvinisme in zijne breede uiteenzetting over de verhouding van Kerk en Staat in sijn veelgeloemde *De gemeene gratie* zegt. De lezer kan dan oordeelen, in boevenre De Lingbeek's uiteenzetting juist is. Wanneer hij Latijn kent, dan sal hij zeggen: domine, toto coelo erras, d. i. gij dwaalt gansch zeer.
Het is alleszins blijkbaar, wanneer De Lingbeek over het staatkundige standpunt van het Neo-Calvinisme wil schrijven, van hem te verlangen, dat hij bekend is met de genoemde artikelenreeks. Anders oordeelt hij onverhoed, iets wat hij niet Gereformerd vindt, vooral niet, wanneer het er om gaat om een modernen domine zonder vorm van proces te stand te brengen in *De Geref. Kerk* van 12 Sept. 11) — en wij (n.l. het onoverhoord oordeel van iemand) niet Christelijk.

Dr. A. Kuyper meent het recht te mogen hebben, van sijn beoordeelaars te vergen, dat zij voortaan bij hun bestrijding uitsluitend naar de uiteenzetting daar gegeven verwijzen sullen. Noot is voorrekeer aan hem groter aangedaan, dan toen men hem de mening toedichtte en nahiëld, als zo hij beweerd hebben, dat de openbaring van het Woord alleen voor de geloovigen gold, zoodat op staatkundig terrein alleen te rekenen viel met de *natuurlijke* Godskenis. Met bestialiteit moest elke voorstelling worden bestriden, alsof de openbaring Gods haar eisch slechts op een beperkt terrein zou doen gelden. De bijvoeging van „Christelijke“ boerecken op zichzelf noot iets anders, dan dat de Staat de overheid en de wet is *gelijk te volgen* den *klaarlijk geopenbaarde wil van God*, sijn moet. Van dien wil ligt de klarste openbaring in de Heilige Schrift. Hoe de Staat te beschouwen, in te richten en te leiden is, moet alzo opgemaakt 1°. uit de kennis van het natuurlijk leven, bepalen bij het licht der Gemeene Gratie; 2°. uit de bijzondere openbaring, die ons gegeven is in de H. Schrift. Tusschen ongelooovige Staatsleden en Christen-staatsleden bestaat alleen dít verschil, dat ongelooovige staatsleden ten slotte hun eigen wil als maatstaf of norma nemen, en dat de Christenstaatsman steeds te vragen heeft naar den *wil van God* en zich aan dien wil heeft te onderwerpen.

Het is duidelijk — de lezers kunnen zelf oordeelen — dat De Lingbeek met heel dese uiterst belangrijke artikelenreeks van Dr. A. Kuyper, waarin het standpunt van het Neo-Calvinisme betreffende de verhouding van kerk en staat zoo principieel mogelijk wordt ontworpen, onbekend is en zich desnietstegevanstaande niet ontrief het niet de hoogte te veroordeelen.
We begrijpen wel, hoe De Lingbeek tot sijn onjuiste uiteenzetting is gekomen. Ook hij heeft houvast gezocht aan een enkele min gelukkige uitdrukking, die aan Dr. Kuyper voor twintig en meer jaren ontvallen was. In geschrift na geschrift toch is het dezes self als hoofdsonde aangekend, dat hij den neutralen Staat in beginsel zoo verdedigden. Terecht kan men hen verwijten, dat se op hooren zeggen afgaan en zich noot de moeite kunnen hetzij dese quaestie der neutraliteit hetzij sijn gevoelen hierover met eenigen ernst te onderzoeken. Zonder iemand hard te vallen, te vragen Dr. Kuyper, dan ook allen, dat men nu voortaan, alvorens dese verleden aanklacht te herhalen, althans van dese reeks artikelen (d. i. die over Kerk en Staat) kennis nema. Wie zich de moeite geeft sijn gevoelen over een punt van gewicht volledig uiteen te zetten, heeft er recht op naar dese uiteenzetting en niet naar een incidenteele uitdrukking beoordeeld te worden.

Die volgens Dr. Kuyper sijn incidenteele uitdrukking vindt men in *Ons Program*. De niet-belijdende Overheid is wel bevoegd en verplicht in *volstrekte en rechtsreeke zin* de natuurlijke, maar niet de geopenbaarde godskenis als officieel richtsnoer van sijn optreden te nemen. De overheid wordt rechtsreeks in het *natuurlijk* leven en heeft als zodanig, d. i. rechtsreeks, dus ook geen andere dan een *natuurlijke* godskenis. De politieke en toch den levenden God belijdende Staat der Gereformeerde of Partinische volkeren, die den Staat rechtsreeks alleen op de natuurlijke godskenis bouwen en dienstevolgde de overheid in de sfeer der natuurlijke godskenis actief, maar in de sfeer der geopenbaarde godskenis slechts *passief* als dienreze Gods laten optreden. De overheid staat alzo buiten het terrein van den *geopenbaarden* godsdienst. Zij heeft *qualitate qua* wel de *natuurlijke* godskenis, maar niet rechtsreeks de *bevoentuurlijke*.

Het sijn dese uitspraken van Dr. A. Kuyper die aan De Lingbeek ten onrechte sijn voorstelling in de pen geven. Men behoort zich echter naar den uitdrukkelijken wensch van Dr. A. Kuyper ter kennisneming van sijn standpunt niet hierop, maar te onrecht op de artikelenreeks in *De gemeene gratie* — ruim 20 jaren na *Ons Program* verschienen — te beroepen, hetgeen, naar we veronderstellen, De Lingbeek alleen uit onbekendheid daarmee niet gedaan heeft. Zoo niet, dan zou hij spreken tegen beter weten in wat we niet kunnen gelooven.

Voor Hinderen.

HET GOEDE DEEL.
XXX.
BESPIED.

De twee mannen traden nu in het groote vertrek of lever de schuur, die tot vergaderplaats diende. 't Was een jaag gebouw en vrij ruw getimmerd. Een aantal stoelen en banken waren reeds geheel bezet door mannen en vrouwen uit den omtrek. Planken op schragen boden mede zitplaatsen. De meeste aanwezigen waren in druk gesprek, dat echter ophield, toen de leeraar binnentrad. Blijkbaar was hij bij velen bekend en een goed vriend. Menige hartelijke handdruk werd gewisseld.
Bijdelijk kon de predikant zich naar het tafeltje begeven, waarop een Bijbel en een gezangboek lagen.
„Vrienden“, zoo begon hij, „het is zeker een ongewoon uur waarop we samenkomen. Doch het kon niet anders. We worden, gelijk gebeten is, door onze vijanden van allen kant bespied. Gij weet, hoe het ons verboden is te vergaderen. Doch wij gehoorzamen Gode meer dan den menschen, en gast het niet bij dag ons te vereenigen, dan grootstoen wij ons het in den nacht te doen.“
Na gebeden te hebben, las de magister enige verzen voor uit het oude, veel gebruikte liederboek. Gesongen kon er echter niet worden, wijl dít licht de aandacht had kunnen trekken en de rijdanden niet slapen.
Dat was ook letterlijk zoo. De predikant en

sijn metgezel waren de laatste die verwacht werden. Na hun komst had men de deur gesloten. Helaas, voor het bespiedend oog der tegenstanders zou men toch niet veilig sijn.
Niet lang nadat magister Becker was binnengekomen, slopen in de duisternis drie mannen door het donkere woud, en naderden behoedzaam en zoo stil mogelijk de boerderij waar de vergadering gehouden werd.
Een van het drietal, als boerenarbeider gekleed, diende blijkbaar tot geleider. De twee anderen schenen, naar hun kleeding, leden uit den deftigen stand. Nu en dan wisselden zij enkele woorden, en sagen behoedzaam rond. Maar 't was stil en eenzaam om hen heen. Slechts even kraakte een tak of ritseiden de bladeren der boom.

Wat was er gebeurd?
Reeds lang vermoedden de heeren der regering te Amberg, dat op de goederen der den jongen graaf van Rothenfels andere dingen geschiedden, dan hun lief waren. Men had hem voortlooppig met rust gelaten, zelfs vergund een predikant op sijn kasteel te hebben — en dat alles niet sonder bedoeling. Maar intusschen was nauwkeurig oog op hen gehouden. Al spoedig was iets uitgeleek van geheime samenkomsten, van bijbelleisng, van huisbezoek door den predikant bij de boeren op het landgoed. Men begon te Amberg te vermoeden, hoe het kwam dat de bevolking van Rothenfels zoo trouw aan de leer der hervormers vasthield. Daar moest een eind aan komen. Wilden de leden niet toegeven, dan moest maar met strengheid worden behandeld, en zou men hen dwingen binn en hof voor goed te verlaten.
In den herfst, als er veel te doen viel, waren de boeren van Rothenfels gewoon zoogenaamde losse arbeiders in dienst te nemen. Daarouder waren er uit andere streken, personen die men niet kende, en meer dan een die tot de Roomsche kerk behoorden. Hiervan hadden de heeren te Amberg gebruik gemaakt. Door hun versplanders was hun reeds ter oore gekomen, dat er nu en dan samenkomsten plaats hadden bij den boer, in wiens schuur wij ook nu de vrienden vereenigd vonden. 't Was niet moeilijk geweest voor geld en goede woorden een sijnere losse werklieden over te halen, alles mee te deelen wat hij omtrent die vergadering kon te weten komen. Wel hielden de Gereformeerden zooveel mogelijk alle afspraken geheim, maar natuurlijk werd er hier en daar iets van openbaar.

Zoo waren dan ook de heeren te weten gekomen, wat in dien nacht zou geschieden. Men kon echter moeilijk bloot op het getuigenis van een arbeider afgaan. Twee heeren werden aangewesen, om zich zelf te gaan overtuigen wat er plaats had. Natuurlijk zouden zij wel oppassen zich in de vergadering te vertoone.
Doch er werd iets op gevonden. De arbeider wist ongemerkt in den ruwen houten wand enkele spijten te maken, die niet in het oog liepen, en waardoor het mogelijk was alles te zien, wat daarbinnen gebeurde.
Inmiddels had de magister voor de tafel plaats genomen. Hij opende den grooten,ouden Bijbel, las daaruit een hoofdstuk, koos tot sijn tekst, en begon toen te spreken. Zelden had zeker een leeraar sulke aandachtige hoorders als hij op dat ogenblik. Trouwens het ging toen als de Schrift het ons teekent: „Het Woord des Heeren was schaarsch in die dagen“. En zoo was men te meer gencigd het te ontvangen.
In diepe stilte hoorden de vergaderden de woorden van hun trouwen leeraar, die hen troostte, bemoedigde en sterkte uit het Woord des Heeren, en hen vermaande aan de waarheid vast te houden, al zouden se wellicht daarom ook straks van hun erf worden verjaagd. Hij herinnerde aan de woorden des Heeren: „Wat baat het een mensch, zoo hij de geheele wereld gewint en hij zelf schade aan sijn ziel?“ en dat andere: „Strijd om in te gaan door de enge poort“.

En sijn die daar nederzaten vermoedden niet, dat inmiddels de vijand loerde, en oorzak socht om hen straks te beschuldigen.
Daarbuiten in de duisternis stonden de drie mannen. De arbeider hield de wacht, terwijl de beide heeren nu eens het oor, dan weer het oog dicht bij een der spijten van den wand brachten, om zooveel mogelijk te hooren en te sien van hetgeen daarbinnen voortviel.
Zoo hadden sijn alle gelegenheid eens van nabij te zien en te hooren, wat er in de vergadering der zoogenaamde ketteren plaats vond; hoe daar in allen eenvoud het Evangelie werd verkondigd en de hoorders vermaand den Heere te dienen in voor- en tegenspoed. Helaas, het maakte weinig indruk op de mannen der gerechtigheid, die van de Jezuiten geleerd hadden Gereformeerden en Lutherischen te beschouwen als afvalligen, die men op den duur niet dulden kon. Slechts zorgden de heeren scherp toe te zien en te hooren, om straks daarvan verslag te kunnen geven. Ze vergaten daardoor eenigszins hun tijd, zoodat de wachtende arbeider flaudderde:
„Denk er aan, heeren, dat het niet lang duren zal, of de lieden gaan weer naar huis. Zien se mij, dan is alle kans op werk voor mij hier verkeren, en u zoudt er zeker ook veel tegen hebben, hier bij nacht in het bosch te worden aangetroffen.“
„Als gij er schade onder moogt lijden“, zei een der heeren, „staan wij borg dat het u vergoed wordt. Ook is er elders wel werk te vinden, maar ge hebt gelijk, en we hebben ook genoeg gesien.“

En oogenblik later sloop het drietal in alle stilte door het bosch weg. De arbeider geleidde de anderen tot den grooten weg, en begaf zich toen haastig huiswaarts, om te voorkomen, dat sijn afwezigheid werd bespied.
Men kon nu met de woorden der Schrift zeggen, dat het kwaad over de gemeente des Heeren ten volle besloten was. Weldra zou het blijkken.

INGEZONDEN STUKKEN.

Geachte Redactie!
Met belangstelling volg ik de art. „Over de Volinding“, doch welk mij verplicht ter wille der Waarheid te wijzen op een onrechtvaardigheid, die al voortgaande gemaakt wordt.
In uw blad van 27 Oct. j.l. te kolom herlese men eens „Ook al ware geen val in zonde ons“, ze bladz. te kolom vanaf „Het son ons dan ook toelachen zoo we wisten enz.“ Verder in het blad van 3 Nov. 1912 te bladz. 12 kolom „En hierbij komt dan dat het onderzoek in de aardkorst enz.“ en ten slotte in uw blad van 24 Nov. de eerste gedeelten.
De ernstige lezers vergelijken dese gedeelten eens met de aanklacht in de *Heraut* van 2 Oct. 1910 tegen Dr. de Hartog, en sullen zich

verbasen, dat dese aanklacht thans voor een groot gedeelte van toepassing is op Dr. A. Kuyper, die een treffende overeenkomst op dít punt toont met Dr. de H.

De Redactie kan mij geen grotere plaatsruimte verleenen, waardoor ik de gewraakte citaten uit *Nieuwe Banen* niet kan vermelden, doch men leze eens *Nieuwe Banen*, jaargang 1910, de art. over de Schepping en den Val, en zal zich dan meermaal afvragen: Is het voor God te rechtvaardigen, de door Dr. de H. uitgedragen waarheid op een dusdanige wijze verdacht te maken, en dat op een wijze waarachtig klaarkijk blijkt, dat men niet in 't minst ter sake kundig is, en Dr. de H.'s werken niet met ernst bestudeerd? Past het niet ieder rechtschapen mensch, en te meer den Christen, en dus ook de Redactie van de *Heraut*, voor de destijds geuite aanklacht verging te vragen? Of is dít alles een voorop gezet plan om de Gemeente in haar gareel te houden, terwijl de Gemeente en vooral de jonge mannen roepen om meer licht op de groote problemen van onsen tijd.

Dr. A. K. wil in de art. „Over de Volinding“ hierin te gemeot komen, doch moet telkens hypothesen maken om alles op de Schrift te laten kloppen, en negeert daardoor éénsijdig (wat hem van Dr. de H. doet verschillen) de openbaring in de natuur en de daarbij behoorende openbaring Gods in het algemeen menschelijk denken.
Uit dese art. blijkt ten slotte, dat Dr. A. K. scheppingsverderende macht aan het scepel toekent, en dat Dr. de H. naar de Schriften Gods soevereiniteit tot het uiterste handhaaft. Dít is niet met twee woorden duidelijk te maken, evenmin als het systeem van Dr. A. K. met twee woorden kan worden recht gedaan. Maar wie sijn niet door verdachtmaking en verkeerde voorstelling van wat dese theoloog naar Geest en Woord leert, laat misleiden, hij weet dat Dr. de H. supra-lapsarisch Gods scheppende almacht handhaaft, terwijl dit art. van *De Heraut* ten slotte infra-lapsarisch verloopt, nog ongetrukkend dat Dr. A. K. hier leert, wat ons allen voorheen als ketterij werd ingeprent, dat n.l. het kwaad en de dood reeds in de Schepping was voor den val des menschen. Ook weet ieder die op de hoogte van sijn tijd is, dat Dr. H. Bavinck, in sijn brochure „Het Christendom“ (Hollandsia-Drukkerij) bladz. 4 onderaan en bladz. 5 bovenaan, den Gereformeerden theoloog *naar* de anderen zet, doch dat Dr. de H. er van overtuigd is, en overtuigend leert de waarheid, dat de Gereformeerde theologie de *uitersten* der waarheid is.
Dank u voor de plaatsing.

Uw dw.
JAC. RUSTIG.
Haarlem, 23 Nov. 1912.

[Voor ditmaal wilden we aan dít ingezonden stuk de plaatsing niet weigeren, al spreekt 't vanciel, dat we 't hierbij laten moeten. Waar zou 't heen, zoo we aan een ieder, die voor eens anders afwijkende opinie wilde opkomen, ruimte moeten afdaan om aan zulk een opinie boven onse nitzenretting in ons eigen blad voorkeur te geven. Een nitzenretting maken we thans alieen, omdat we ons niet steeds de hoop niet opgeven, dat de door den ingezender bedoelde auteur, met wien ons vroeger zoo teedere banden verbonden (banden die hij echter stuk reet, om elders heil te zoeken) welhaast uit sijn al te wijgegrijpe lichtverhevelingen weer naar den vlakken bodem der vaderlandsche Godgeleerdheid moge af dalen. Wat in de *Heraut* van 2 Oct. 1910 stond, was van een andere hand. Daar sijn dus het zwingen toegegaan; maar voor het overige zal het Gereformeerde volk er zich niet om in verblijden, zoo dikwijls en voortdurend de zoon van den nog steeds zoo betreurden Ambtgenoot zich in het Gereformeerde spoor bewegen mag, maar even beslist duurzaam protesteerden, voorsoveel hij op andere paden zoekt, wat hij er nimmer zal vinden.
Dr. A. K.]

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.
BEROEPEN: Oldebrug, S. Kamper, te Werkendam (B); — Glanerbrug, H. Brinkman, te Duurswoude; — Schooneboek, H. Meulink, te Hendricklo-Ambacht; — Sleen (Dr.), Oldemark en Paarlo (O); — Nee en Wierum; — Leiden, Dr. J. G. Ubink, te Vliering; — Mookbiland; — Dr. J. G. Droot, te De Bilt (U); — Borum, Zevenshuizen (Z-H), Amb-Vollenhoef (A), W. H. Esselink, cand., te Stad a/h. Haringvliet; — Zegwaart c.a., B. Rooda, te Coevorden; — Middelharnis, W. den Hengst, te Veensdaal; — Timbhorzen (U); G. Kerssies, te Wollega; — Wateringen, J. W. Esselink, cand., te Stad a/h. Haringvliet.
BEDANKT: Nigtevecht, M. van Alphen, te Voorst.

Wormer. Woensdag 13 Nov. j.l. herdacht de Kerk van Wormer haar 25-jarig bestaan. Uit den drang en de behoefte des hartes naar de zuivere waarheid van Gods Heilig Woord geboren, is sijn onder vele zegeningen des Heeren stand gebleven tot op denn dag, waarom sijn op bijzondere wijze dít zoo heuglijke feit met dank aan den Heere herdacht.
Des avonds 7 uur kwam de gemeente met haar genoodigden saam, waaronder ook Da. J. H. Jonker, die de gemeente 5 jaar als eerste en eenige leeraar heeft gedient. Na het zingen van Ps. 69: 7 en 8 en gebed, werd het feestelijk samensijn door Da. J. H. Jonker, goepid, die daarna naar aanleiding van Ruth 1-19 (15 dít Naom) een feestredde hield. Vervolgens werd een historisch overzicht gegeven door den kerkeraad, waarna door de afgevaardigden van de Zusterkerken, de gemeente den zegen des Heeren werd toegewenst. Aan het einde van dít alles werd door den consulat Da. D. v. d. Meulen een slotwoord gesproken, naar aanleiding van Jesaja 65: 7, waarna hij nit naam der gemeente aan de afgevaardigden alsmede aan het dagelijkse bestuur over plaats en Da. J. H. Jonker een woord van dank bracht voor hunne tegenwoordigheid in ons midden.
Geheel het samensijn gaf blijk van groote vreugde en dankbare erkenning voor wat de Heere aan de kleine Kerk van Wormer heeft gedaan tijdens de 25 jaren van haar bestaan.
Ds. D. v. d. Meulen sloot ons samensijn met dankzegging, na het zingen van Ps. 104: 17 en 28.

Nederlandsch Hervormde Kerk.
BEROEPEN: Aalten (toez.), Dr. E. L. Slot, te Rekken; — Jukwerd (Gr.), A. E. K. Pols, te Seronkerke op Schouwen; — Borculo, Dr. M. C. van Mourik Broekman, em-pred. te Apeldoorn; — Veghel, A. R. de Jong, te 's Heerenhoek; — Lunteren, D. Th. Keek, te Zuillchem; — Doornspijk, K. J. v. d. Berg, te Hoogeveen; — Vlieder (Dr.) (toez.), J. C. Th. Hogenholt, cand. te Axel; — Callantsoog, C. J. F. Hopster, te Anna-Paulowna.
AANGENOMEN: Oosterhout bij Nijmegen, J. A. Raabe jr., cand. en hulptuit te Delfshaven; — Hoogeloon, A. E. V. Hoogerwaard, cand. te Leiden.
BEDANKT: Leermans (toez.), J. P. van Bruggen, te Hoodeschool; — Woubbrugge, A. van Kooten, te Steenswijk.